



## 2025: Nasjonal markering av 200-årsjubileet for norsk utvandring

### Bakgrunn

Den første organiserte utvandringen fra Norge fant sted i 1825 da skipet *Restauration* dro fra Stavanger til Amerika med 52 norske emigranter. Siden har om lag 900.000 nordmenn utvandret til Nord-Amerika, men også til andre land verden over har norske menn og kvinner tatt veien de siste 200 år. En del av historien om utvandrerne til Amerika er kjent, men det mangler fremdeles kunnskap om destinasjoner blant norske emigranter og nye målgrupper man kan formidle kunnskapen til.

I nyere tid har Norge gått fra å være et utvandringsland til å bli et netto innvandringsland. Innvandring og utvandring er to sider av samme sak; en utvandrer fra ett land er også en innvandrer i et annet land. Felles for de som har lagt ut på vandring er en forestilling eller drøm om en framtid i et annet land, ofte med et ønske om frihet til eller fra noe. Gjennom å reflektere over vår egen utvandringshistorie kan vi bedre forstå dagens utvandring fra og innvandring til Norge. Fattigdom og ønske om en bedre fremtid – hvorfor var det akseptabelt den gang, men ikke nå? Livet som utvandrer med en fot i flere land og ønske om å holde på elementer av sin kulturarv er viktige fellestrekk blant utvandrere både før og nå.

Utvandrede borgere er også en ressurs som kan bidra til hjemlandet med kultur- og språkkompetanse, regionale tilstedeværelse, uformelle kanaler og omfattende nettverk, både fra sine nye hjemland og i fremtiden ved å returnere med relevante erfaringer. Hjemvandring av norske emigranter fra USA etter 1880 brakte med seg et nytt verdenssyn, nye tanker som bidro til å bygge den unge nasjonen Norge. Vi har liten kunnskap om dagens nordmenn i utlandet. Diasporapolitikk ble tidligere ansett som mest relevant for land med store utvandringsutfordringer. Nå ser flere land hvilke muligheter som ligger i en mer aktiv strategi. Ingen andre OECD-land har tappt større eksportandeler i volum enn Norge de siste tjue årene. Våre markedsandeler er halvert, og Norges handel må styrkes betraktelig. I diskusjonen om hvordan det norske virkemiddelapparatet bør organiseres, er det relevant at nordmenn i utlandet har kunnskap og kompetanse som kan utnyttes bedre enn i dag.

Utvandring og innvandring bidrar til utveksling og utvikling av historie, kultur, samfunn og økonomi på tvers av nasjonsgrenser og befolkningsgrupper og er interessant for Norge som samfunn, både i et historisk- og i et samtidsperspektiv. Gjennom å belyse likheter og ulikheter med vår egen historie kan vi å medvirke til økt toleranse, integrering og fellesskap i det norske flerkulturelle samfunnet.

Med bakgrunn i punktene ovenfor, har Anno Norsk utvandreremuseum tatt initiativ til et bredt samarbeid om en markering i 2025, 200 år etter *Restauration* forlot Stavanger. Dette skjer i partnerskap med en lang rekke støttespillere, institusjoner og foreninger. På et orienteringsmøte initiert av Norsk utvandreremuseum den 15. januar 2020 fikk planene god oppslutning fra en rekke organisasjoner og ga museet forankring til å gå videre med planleggingen av 200-års marke-



ringen i en ledende rolle som koordinator. Sammen vil vi utveksle ideer, øke kunnskap, gjennomføre felles forskning og samarbeide om ulike måter å markere jubileet på.

Målet med 200-års markeringen er å forstå vår nåtid og framtid ved å forstå vår fortid, via formidling, refleksjon og dialog. Gjennom ulike forskningsprosjekter vil markeringen også presentere nye perspektiver knyttet til migrasjon, identitet og kulturmøter. Markeringen er planlagt å være en del av *Nasjonaljubileet 2030 - Norge i tusen år* som koordineres av Stiklestad Nasjonale Kultursenter. Frem mot 1000-års jubileet i 2030 vil programmet ta for seg ulike begivenheter og innfallsvinkler. I 2025 vil utvandrermarkeringen være i fokus, tett knyttet til tema *identitet*, kulturmøter og Olavs reiser.

Det første møtet med Kulturdepartementets administrasjon hvor det ble diskutert planlegging og organisering av en nasjonal markering fant sted i oktober 2019. Prosjektskisser er tidligere sendt til Kulturdepartementet 1. mars og 9. september 2020 i forbindelse med søknad til statsbudsjettet for 2021. Dette dokumentet presenterer siste oppdatering på prosjektet.

## Nasjonal markering - visjon og aktuelle tema

Utvandringen påvirket ethvert lokalsamfunn i Norge, vårt verdensbilde, vår utvikling og kontakt med omverdenen. I dag er migrasjon et fenomen som har stor påvirkning på samfunnet og på hvordan vi oppfatter og diskuterer vår identitet. Tilpasningsprosessen til innvandrere i Norge i dag er dessuten ikke helt ulik prosessen som norske innvandrere i Amerika gjennomgikk på 1800- og 1900-tallet. Derfor vil markeringen også favne om dagens migrasjon, både utvandring og innvandring. Nøkkelord er *Frihet og framtid - Forskjeller og fellesskap*.

Satsningen vil være et viktig bidrag til å oppfylle intensjoner i *Stortingsmelding 8 (2018-19) - Kulturens kraft - Kulturpolitikk for framtida*, der kulturens samfunnsbyggende kraft understrekes og hvor viktig kultur er for å skape toleranse, forståelse og innsikt.

Migrasjon er framhevet som tema i *Regjeringens Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019-2028*. Å forstå vår egen utvandrings- og innvandringshistorie bidrar til kunnskap om mangfold og migrasjon som gjør oss bedre i stand til å forstå dagens flerkulturelle samfunn, deres kulturmøter og tilpasningsprosess.

I Kulturdepartementet sitt tildelingsbrev til kunst- og kulturinstitusjonene i forbindelse med statsbudsjettet av 19.12.2019 er også mangfoldsbegrepet sentralt. Der fremheves blant annet et ønske om å nå ut til og representere nye grupper og perspektiver som er underrepresentert. Mangfold, bredde og nye grupper vil være en rød tråd i 200-års markeringen.

Med denne prosjektskissen søker vi midler til en koordinatorstilling/ sekretariat ved Norsk utvandreremuseum som vil koordinere og organisere det frivillige arbeidet fram mot markeringen.



Visjoner og aktuelle tema som markeringen vil jobbe videre med frem mot 2025:

## 1. Migrasjonens betydning for det norske samfunnet

- Hva preger norsk inn- og utvandring gjennom tidene? Skape interesse og forståelse for migrasjon og globalisering som grunnlag for identitetsdannelse og som brobygger mellom land og kulturer, fortid og nåtid, og mellom generasjoner.
- Å stimulere til toleranse for kulturforskjeller gjennom å se vår egen utvandringshistorie i en ny kontekst, i lys av dagens samfunn, og samtidig forstå innvandring i lys av historien. Fokus på ulike former for frihet; økonomisk, religiøs, politisk og til økt velferd.
- Sette søkelyset på likheter og forskjeller i forhold til dagens innvandringstematikk, som krysspress mellom bevaring av etnisk identitet og tilpasning til vertslandet. Innvandrernes egenopplevelser.

## 2. Mangfold og inkluderende formidling

- Utvikle en nasjonal utstilling om norsk utvandring, både permanent og digital, som belyser utvandringfenomenet med nye perspektiver, favner om flere verdensdeler og tar for seg nyere migrasjonsutvikling, med alderstilpassete formidlingskonsepter.
- Positive og negative konsekvenser av utvandring. Utvandringens påvirkning på samfunnsbygging, samfunnsutvikling og innovasjon både utenfor Norges grenser og i Norge.
- Migrasjon knyttet til mangfoldsbegrepet. Hvilke konsekvenser har migrasjonsprosessen for identitetsdannelsen hos barn, ungdom og voksne, og i forhold til kjønn, religion og etnisitet og ulike terskler for aksept knyttet til verdier og holdninger, utdanning og legning? Herunder en refleksjon rundt dannelsen av hierarkier i et samfunn, forholdet mellom minoritet og majoritet, problemstillinger knyttet til rase, diskriminering og «whiteness» - hvordan norske og andre nordiske innvandrere som gruppe hadde visse privilegier i Amerika på bekostning av andre innvandrergupper, bl.a. urbefolkningen.
- Videreutvikle Norsk utvandreremuseums rolle som møteplass både for befolkning, forskere og samfunnsaktører, bidra til samfunnsdebatt og ny kunnskap.

## 3. Styrke kontakten med dagens utvandrede nordmenn

- 200-års markeringen av norsk utvandring er en naturlig anledning i vår globaliserte tidsalder til å begynne å diskutere den store gruppen norske diaspora og hvordan Norge som samfunn kan dra nytte av deres kompetanse og styrke deres bånd til hjemlandet. Frem mot 2025 er det naturlig å bygge mer kunnskap om denne gruppen via enkle digitale plattformer, samtidig som deres historier vil gi økt forståelse og indikasjon på fremtidens norske utvandring.
- Av de nordiske landene har Danmark nylig tatt et initiativ for å styrke kontakten med den danske diasporaen som en potensiell ressurs for Danmark, gjennom et samarbeid mellom UD, næringsliv og diaspora-organisasjoner - Danias.dk. Deres erfaringer har en relevans for 2025-markeringen i Norge.



Målsetningen er en markering som engasjerer, skaper fornyet interesse for migrasjon og bidrar til debatt. Markeringen vil ha et bredt omfang og favne om engasjerende aktiviteter, kulturarrangementer, forskning og kunnskapsformidling, både lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

## Nasjonal komite med bred forankring

Proessen med forarbeid og ideutveksling har allerede startet. På orienteringsmøtet ved Norsk utvandremuseum i januar 2020, gav samtlige deltakere sin tilslutning til å samarbeide om markeringen og til å være med i en nasjonal komite.

Komiteén representerer bredden av aktører innen feltet migrasjon og gir markeringen en solid forankring som engasjerer både geografisk, demografisk og faglig. Den består av en rekke kulturhistoriske organisasjoner, institusjoner og frivillige aktører med fokus på kulturarv og migrasjon, både lokalt og nasjonalt. Partnerskap mellom offentlighet og frivillighet sikrer både bredde og lokalt engasjement i prosessen mot 2025. Knut Storberget, fylkesmann i Innlandet og styreleder i Anno museum, leder komitéens arbeid.

Samarbeidspartnere i den nasjonale komitéen:

Frivillige org.:	<i>Kulturvernforbundet, Landslaget for lokalhistorie, Norge-Amerikaforeningen, Sons of Norway, Norsk utvandremuseums venner, Nordmanns-Forbundet/Norwegians Worldwide, Norsk Migrasjonsforum, Slekt og Data, Den norske historiske forening, Norges museumsforbund</i>
Museer:	<i>Anno museum, Anno Norsk utvandremuseum, Vestnorsk utvandringssenter, Kvinnemuseet – et museum under Anno museum Kongsvingerregionen, Norsk Folkemuseum, Lista museum</i>
Nasjonale:	<i>Nasjonalbiblioteket/Norsk lokalhistorisk institutt, Riksantikvaren, Stortingets Ledelsessekretariat, Sametinget, Kommunenes sentralforbund, Arkivverket, Den norske kirke, Norges Kristne Råd</i>
Kommuner:	<i>Stavanger kommune, Stange kommune, Kvinesdal kommune</i>
Forskning:	<i>Universitetet i Stavanger, Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, UiTø – Norges arktiske universitet, Høgskulen i Volda, Universitetet i Sørøst-Norge, Høgskolen i Innlandet, norgeshistorie.no</i>
Transatlantisk:	<i>Norwegian-American Historical Association, Vesterheim Norwegian-American Museum</i>
Andre:	<i>Eidsvoll 1814, Stiklestad Nasjonale Kultursenter, NRK Innlandet, Den amerikanske ambassade, Granby gård, tankesmien Agenda</i>

Det er naturlig å utvide komitéen med flere partnere når arbeidet nå går inn i neste fase med samarbeid og ideutveksling. Flere representanter for migrasjon er ønskelig. Det samme med relevante organisasjoner utenfor Norge og USA. Vi vil også søke et samarbeid med ANSA (foreningen for norske studenter i utlandet), og andre partnere som representerer den viktige målgruppen barn og unge. Et samarbeid med Utenriksdepartementet er dessuten relevant.



Norsk utvandrer museum har et tett samarbeid med flere norskamerikanske organisasjoner og institusjoner som planlegger en større markering i USA i 2025. Anno museum er også aktiv i forberedelsene til den amerikanske markeringen. I tillegg er noen av organisasjonene invitert inn i den norske komitéen. Blant disse er Norwegian-American Historical Association i Minnesota, som har et akademisk fokus og utgir fagfelleverderte publikasjoner om norskamerikansk historie og kultur. I tillegg er de toneangivende innen immateriell kultur og har et stort arkiv. Representasjon på tvers av landegrensene gir inspirasjon i planleggingsarbeidet i både USA og Norge.

Parallelt med ideer og innspill fra den nasjonale komitéen, vil det bli dannet et arbeidsutvalg og arbeidsgrupper med komitémedlemmer som jobber mer i dybden på ulike deler av 200-års markeringen som så legges frem for komitéen. Det er viktig at arbeidsutvalget består av organisasjoner og personer som brenner for saken og som har kapasitet til å arbeide aktivt for å fremme jubileet. Flere er forespurt om å være en del av et arbeidsutvalg, og alle har vært positive. De *foreløpige medlemmene er markert med kursiv i oversikten over.*

## Nasjonal koordinering i et sekretariat

Det legges vekt på å stimulere interesse og engasjement fram mot 2025 gjennom systematisk innsats i årene før markeringen. Dette er en viktig og tidkrevende oppgave som er nødvendig for at markeringen skal lykkes med sine visjoner, være samfunnsnyttig og oppnå den nasjonale interesse som markeringen fortjener. En stor markering og et mangfold av prosjekter og samarbeid mellom et stort antall aktører krever ledelse og koordinering gjennom en sekretariatsfunksjon. Norsk utvandrer museum har tatt på seg denne rollen, med oppstart i 2021.

Dette innebærer utarbeidelse av tydelig visjon, formål, profil, kommunikasjonsstrategi og formidlingstilbud mot aktuelle målgrupper, prosjektplan med ulike delprosjekter og arbeidsgrupper for perioden 2022-2025, finansieringsplan og ulike administrative oppgaver. Sekretariatet skal tilrettelegge for aktivitet både nasjonalt og rundt om i landet gjennom frivillighet og lokalt engasjement, og jobbe for å etablere de kontakter og samarbeid som markeringen krever. Koordineringene vil dessuten omfatte koblingen til den nasjonale forskningsinnsatsen innen temaet migrasjon som skal skje parallelt med markeringen av 200-årsjubileet.

Digital kommunikasjon vil være viktig for å knytte bånd og nå ut til partnere og målgrupper på tvers av geografiske avstander, både i forkant av og under markeringen. Gjennom en egen nettside med deling av fremdrift, samarbeidspartnere, fagstoff og en digital årskalender, vil sekretariatet legge til rette for en samlet formidling av aktiviteter og opplysninger knyttet til markeringen, samt markedsførings- og formidlingsstøtte til lokale arrangementer og aktører.

Koordinering krever kontinuerlig innsats med forberedelser frem mot 2025 som omfatter:

- **Forankring og medvirkning;** oppfølging og samarbeid med nasjonal komité for markeringen, som sikrer bred involvering, effektiv idéproduksjon og oppfølging i arbeidsgrupper.
- **Koordinering og tilrettelegging** av arrangementer, å understøtte initiativ landet over, tilrettelegge for samarbeid, og sørge for felles formidling og markedsføring av aktivitetene.



# Norsk Utvandrer museum

ANNO Museene i Hedmark

- **Utvikling og innovasjon;** være en drivkraft i å skape aktivitet og formidling, utvikle et nytt, permanent og digitalt publikumsutstilling om migrasjon på Norsk utvandrer museum.
- **Forskning;** etablere og følge opp et nasjonalt forskningsprogram med støtte fra Norges forskningsråd.

## Forskning

Norsk utvandrer museum er et relevant ressurscenter for forskningsnettverkets aktiviteter og kan være vertskap for aktuelle forskere, studenter og stipendiater. Museet er i besittelse av et rikholdig kildemateriale, har egen forskerkompetanse, fasiliteter som kan huse gjesteforskere og et stort nettverk av forskningsinstitusjoner både i USA og Europa.

Et bredt forskningsprosjekt innen temaet migrasjon vil organiseres i forkant av markeringen. Forskningsaktiviteten vil kobles til aktuelle forskningsprogrammer og trappes opp fram mot 2025, slik at aktiviteter i jubileumsåret kan presentere og trekke veksler på nyvunnen kunnskap.

Norsk utvandrer museum er allerede i gang med dette arbeidet:

- Søknad om midler til en offentlig sektor-Ph.d.-søknad ved Norges forskningsråd i 2021 blir sendt i mars 2021. Ordningen omfatter et samarbeid mellom Anno Museum og Institutt for arkitektur, konservering og historie ved Universitetet i Oslo. Kandidaten er i dag avdelingsleder ved Kvinnemuseet, et museum som hører til Anno Museum avdeling Kongsvingerregionen. Hennes forskningsprosjekt omhandler transatlantiske forbindelser mellom norsk, norsk-amerikansk og amerikansk kvinnebevegelse. Kandidaten får kontor plass ved Norsk utvandrer museum, og forskningsarbeidet vil benyttes i 2025-markeringen.
- Søknad om et pilotprosjekt innen Kulturrådets utviklingsprogram for museer innen forskning for 2021-2024 vil sendes våren 2021. Nasjonalbiblioteket er samarbeidspartner i prosjektet. Norsk utvandrer museum er ellers i dialog med Norsk Folkemuseum, Universitetet i Stavanger, Høgskulen i Volda, Universitetet i Sørøst-Norge om deltakelse i forskningsprosjektet.
- Samarbeidspartnerne i søknaden til Kulturrådet vil i 2023 søke om forskningsmidler til Norges forskningsråds program Velferd, kultur og samfunn. Det året blir det en delutlysning innen temaet Kulturforskningen (samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger) som tematisk vil ha prioritering innenfor kulturell endring og kulturelt mangfold. Forskningen vil relateres til samfunnsutfordringer, som å gjøre den historiske forskningen relevant for dagens utfordringer i forhold til migrasjon og integrering, kultur møter og kulturelt mangfold. I forbindelse med 2023-søknaden vil antall samarbeidspartnere også bli utvidet til forskningsinstitusjoner utenfor Norges grenser.
- Norsk utvandrer museum er samarbeidspartner med Høgskolen i Innlandet og andre museer i deres søknad til Norges forskningsråd i prosjektet *Race and racism in teacher education 2021-2024*.



Et viktig mål med markeringen i 2025 er kunnskapsformidling. Aktuell tematikk er migrasjon, kulturmøter, mangfold og de uforsatte historiene knyttet til tematikken. Det gjelder bl.a. marginaliserte grupper som tidligere er utelatt fra diskursen omkring norsk utvandring og innvandring, mangfold og bærekraft, som f.eks. urbefolkning og minoritetsgrupper.

Forskningsaktiviteten organiseres separat fra arrangementsplanleggingen, men koordineres med markeringen. Forskningsaktiviteten søkes koblet til aktuelle forskningsprogrammer og trappes opp fram mot 2025, slik at aktiviteter i jubileumsåret kan trekke veksler på nyvunnen kunnskap og presentere denne. Det er naturlig at forskningen fortsetter også etter 2025.

## Framdriftsplan

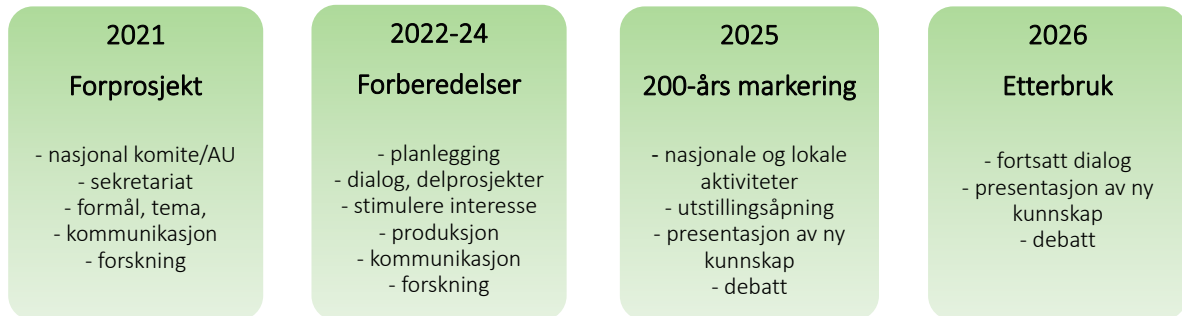
2021 er starten på forprosjektet med oppstart av jubileumskomité og arbeidsgrupper, utarbeidelse av formål, tema, målgrupper, forskningsprogram og digital kommunikasjon. Digitalisering og publisering av kildemateriale er også av stor betydning for å nå ut til ulike målgrupper med relevant materiale som kan brukes i så vel forskning som å legge til rette for slektsgranskning, et område det er stor interesse for. Det vil også bli aktuelt å sørge for forankring, medvirkning og faglig bredde i arbeid med delprosjekter som har nasjonal betydning, slik som den permanente utstillingen om norsk utvandring.

*I perioden 2022-2024 vil forberedelsene være i full sving med tett samarbeid mellom aktuelle institusjoner og organisasjoner både lokalt, nasjonalt og internasjonalt, dialog med frivillige aktører, skoleformidling, utstillingsproduksjon og digital formidling med publisering av kilder, fagstoff og nettutstillinger. Det legges vekt på å stimulere interesse og engasjement fram mot 2025 gjennom visjon, profil og formidlingstilbud mot aktuelle målgrupper, prosjektplan med ulike delprosjekter og arbeidsgrupper for perioden 2022-2025, finansieringsplan og ulike administrative oppgaver. Digital kommunikasjon vil være viktig for å knytte bånd og nå ut til partnere og målgrupper på tvers av geografiske avstander, både i forkant av og under markeringen. Gjennom en egen nettside med deling av fremdrift, samarbeidspartnere, fagstoff og en digital årskalender, vil sekretariatet legge til rette for en samlet formidling av aktiviteter og opplysninger knyttet til markeringen, samt markedsførings- og formidlingsstøtte til lokale arrangementer og aktører. Det vil bli lagt stor vekt på å engasjere bredt gjennom frivillige organisasjoner og støtte opp om planlegging av lokale tiltak. Et bredt forskningssamarbeid vil pågå i nettverket mellom fagpersoner ved ulike institusjoner knyttet til migrasjon, rasisme, urfolk, integrering, kjønn og klasse, inkludert utveksling og drøfting av forskning og formidling av forskningsresultater.*

*Markeringsåret 2025 har som mål at det skal være aktivitet i ethvert lokalsamfunn og at utvandringshistorien skal markeres over hele landet. Det vil gjenspeile det store omfanget som utvandring og innvandring har i dagens Norge og hvilken innflytelse det har på historie, utvikling og samfunn. Målet er en markering med engasjerende aktiviteter, arrangementer, kunnskapsformidling og forskning, både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Vi ønsker å være synlig i nasjonale medier og debatter, med markeringer gjennom året. Norsk utvandrer museum planlegger å arrangere en fagkonferanse og åpning av en permanent utstilling om utvandringen fra Norge før og nå. Det er en målsetning at forskningen presenterer nye funn i 2025, men at den fortsetter også etter den nasjonale markeringen.*



Fra 2026 og etter den store markeringen er det et mål at nordmenn sitter igjen med en annen innsikt og interesse for migrasjon og internasjonalisering, at dialogen mellom de ulike foreninger og institusjoner fortsetter og at forskningen omkring tematikken knyttet til innvandring og utvandring i Norge fortsetter å bringe interessante funn og resultater.



## Finansieringsbehov

Samlet finansieringsbehov	2021	2022	2023	2024	2025	Totalt
Sekretariat, koordinering, organisering	400	850	925	925	1050	4150
Kommunikasjon, formidling, design	350	450	1700	2200	1470	6170
Utstilling, utvikling og produksjon	100	500	2500	2500		5600
Digitalisering, publisering	350	500				850
Oversettingstjenester				100	200	300
Foto- og filmdokumentasjon				400	400	800
Arrangementer					200	200
Uforutsett					930	930
<b>Totalt (tall i hele tusen)</b>	<b>1200</b>	<b>2300</b>	<b>5125</b>	<b>6125</b>	<b>4250</b>	<b>19000</b>

Mulig fordelingsmodell	Totalt
Egenfinansiering og egeninnsatsmidler	6000
Gaveforsterkningsmidler	500
Private tilskudd	2000
Offentlige tilskudd	10500
<b>Totalt (tall i hele tusen)</b>	<b>19000</b>

Digitalisering, tilgjengelighet:	Fritt ord, Kulturrådet
Forskning:	Norges Forskningsråd, Nasjonalbiblioteket, EU-midler
Utstilling:	Stange kommune, Kulturdepartementet, Norwegian Emigrant Museum, den amerikanske ambassade
Skoleformidling:	Kunnskapsdepartementet,
Utvikling, samarbeid, drift:	Kulturdepartementet, den amerikanske ambassade

For å starte forberedelsene søker vi Kulturdepartementet om 1 200 000 NOK for 2021 gjerne gjennom revidert nasjonalbudsjett. For øvrig vises til Budsjettsøknad oversendt for 2022.